

УДК 547.544

АРИЛСУЛЬФОНІЛЮВАННЯ 3-(4-ДИМЕТИЛАМІНОФЕНІЛ)-1-ФЕНІЛПРОПЕНОНУ

Є. Біла, М. Дзіковська, Х. Кулеба

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Кирила і Мефодія, 6, 79005 Львів, Україна
e-mail: ebila@txnet.com*

Досліджено купрокаталітичну взаємодію 3-(4-диметиламінофеніл)-1-фенілпропенону з солями арендіазонію та SO₂. З'ясовано, що реакція відбувається як арилсульфонілювання в α-положення до оксогрупи через утворення енольних форм 4-*N,N*-диметиламінобензиліденацетофенону.

Ключові слова: арилсульфони, аренсульфонілювання, бензиліденацетофенон, солі арендіазонію, купрокаталіз.

Відомо, що напрям купрокаталітичної взаємодії алкенів з солями арендіазонію визначений насамперед природою ненасиченого субстрату [1, 2]. Раніше з'ясовано, що купрокаталітична взаємодія β-феніл- та β-фурил-α,β-ненасичених кетонів з оксидом сульфуру (IV) відбувається як арилсульфонілювання в β-положення до оксогрупи [3–6]. Однак уведення диметиламіногрупи, як засвідчили наші попередні дослідження, суттєво змінює регіоселективність процесу – арилсульфонільна група вступає в α-положення, утворюються заміщені циклопентадієнони [7].

Арилювання в α-положення кетонів уперше описано Г. Меєрвейном [8]. Згодом виявлено, що реакція відбувається через енольну форму кетонів [9, 10]. Визначальним чинником у взаємодії енольних форм кетонів з хлоридами арендіазонію можна вважати структурні особливості кетонів – здатність до енолізації, стеричні утруднення, наявність та розмір замісника в α-положенні до оксогрупи.

Ми, продовжуючи дослідження в цьому напрямі, вивчали реакцію купрокаталітичного арилсульфонілювання 4-(*N,N*-диметиламіно)бензиліденацетофенону **1**. Реакцію проводили за класичною методикою арилсульфонілювання [6]. Індивідуальність речовин визначали методом тонкошарової хроматографії на незакріпленому шарі Al₂O₃ в системі елюентів CCl₄ – ацетон у різних співвідношеннях.

З'ясовано, що реакція відбувається за схемою, відмінною від описаної для незаміщеного халкону [6]. Застосування в реакції арилсульфонілювання 4-(*N,N*-диметиламіно)-бензиліденацетофенону **1** змінило її регіонапрямленість: арилсульфонільна група вступає в α-положення до оксогрупи. Сполуки **2** одержали з виходами 54–72 % (див. таблицю.). Склад і будову синтезованих речовин підтверджували даними елементного аналізу та ЯМР ¹H спектроскопії.

Виходи, температури плавлення і дані елементного аналізу продуктів арилсульфонілювання
3-(4-диметиламінофеніл)-1-фенілпропенону

Номер сполуки	R	Вихід, %	T _{пл} , °C	Знайдено, %					Брутто-формула	Обчислено, %				
				C	H	S	Br	N		C	H	S	Br	N
2a	C ₆ H ₅	54	87	70,02	5,56	7,98		3,36	C ₂₃ H ₂₃ NO ₃ S	70,20	5,89	8,15		3,56
2b	4-CH ₃ C ₆ H ₄	72	68–70	70,67	5,96	7,38		3,04	C ₂₄ H ₂₅ NO ₃ S	70,73	6,18	7,87		3,44
2c	4-BrC ₆ H ₄	59	93–95	58,28	4,46	6,64	16,76	2,49	C ₂₃ H ₂₂ BrNO ₃ S	58,48	4,69	6,79	16,91	2,96
2d	4-NO ₂ C ₆ H ₄	66	80–82	62,89	4,93	7,08		6,09	C ₂₃ H ₂₂ N ₂ O ₅ S	63,00	5,06	7,31		6,39
2e	α-нафтил	63	74–76	76,02	5,54	6,00		2,59	C ₃₃ H ₂₉ NO ₃ S	76,27	5,62	6,17		2,70

Як уже зазначено, реакція α,β -ненасичених оксосполук з солями арендіазонію без SO_2 відбувається неоднозначно – в α - або в β -положення, описано перебіг реакції і через енольну форму [8–11]. На підставі порівняння одержаних результатів з літературними даними з арилсульфонілювання незаміщеного халкону, можна стверджувати, що введення сильного електродонорного замісника – диметиламіногрупи – сприяє перебігу реакції через енольну форму, що і змінює регіонапрямленість процесу.

Експериментальна частина. Спектри ЯМР ^1H записували на приладі Bruker (300 МГц), розчинник – DMSO-d_6 . Продукти розділяли та очищали методом кристалізації з етилового чи ізопропілового спирту, діоксану. Індивідуальність речовин визначали методом тонкошарової хроматографії.

Арилсульфонілювання 3-(4-диметиламінофеніл)-1-фенілпропенону (I). У тришийкову круглодонну колбу, оснащену термометром, мішалкою, крапельною лійкою, газовивідною трубкою з лічильником бульбашок, поміщали 0,05 моль (I), 1,0 г хлориду купруму (II), 10 мл 30 % розчину SO_2 в ацетоні. За постійного перемішування та температури 10–25 °C прикапували 0,05 моль розчину хлориду арендіазонію. Після припинення виділення азоту реакційну суміш перемішували ще 3 год, далі додавали 20 мл води. Продукти екстрагували петролейним ефіром, розчинник відганяли, одержані маслянисті продукти кристалізували з етанолу. Очищали продукти повторною кристалізацією.

1. Домбровский А.В. Развитие и синтетическое использование реакции Меервейна // Успехи химии. 1984. Т. 53. Вып. 10. С. 1625–1647.
2. Біла Є., Обушак М. Механізм реакції ненасичених сполук з солями арендіазонію. Йон-радикальне приєднання до кратного зв'язку // Праці НТШ. Сер. хем. і біохем. 2011. Т. 25. С. 111–141.
3. Обушак Н.Д., Бучинский А.М., Билая Е.Е., Ганущак Н.И. Взаимодействие β -нитростирола и бензальацетона с арилдiazоний хлоридами в присутствии SO_2 // Журн. общей химии. 1997. Т. 67. Вып. 8. С. 1405.
4. Bila E., Obushak M., Dzikovska M., Rybak C. Reaction of arenediazonium chlorides and sulfur(IV) oxide with (2E,6E)-2,6-dibenzylidenecyclohexanone and (2E,2'E)-3,3'-benzene-1,4-diyl-bis(1-phenylprop-2-en-1-one) // Chemistry & Chemical Technology. 2011. Vol. 5. N 3. P. 269–271.
5. Біла Є., Кобрин Л., Ганущак М., Скоропад М. Синтез β -арилсульфоніл- β -фурилкетонів // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. хім. 2007. Вип. 48. С. 39–43.
6. Біла Є., Капустей Г., Скоропад М. Арилсульфонілювання халкону та дибензальацетону солями бісарендіазонію та SO_2 // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. хім. 2009. Вип. 50. Ч. 2. С. 222–225.
7. Біла Є., Гордійчук З., Кулеба Х. Взаємодія біс-(4-N,N-диметил-амінобензиліден)ацетону з солями арендіазонію і оксидом сульфуру (IV) // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. хім. 2012. Вип. 52. С. 267–271.
8. Meerwein H., Büchner E., van Emster K. Über die Einwirkung aromatischer Diazoverbindungen auf α,β -ungeSättigte Carbonylverbindungen // J. prakt. Chem. 1939. Bd. 152. N 2. S. 237–266.

9. *Allard M., Levisalles J.* Chimie organometallique. I. Reaction de Meerwein. I. Etude stereochemique // Bull. Soc. Chim. France. 1972. N 5. P. 1921–1925.
10. *Allard M., Levisalles J.* Chimie organometallique. II. Reaction de Meerwein. II. Arylation des ketones // Bull. Soc. Chim. France. 1972. N 5. P. 1926–1931.
11. *Adel I.A., Salami B.A., Levisalles J., Rudler H.* Chimie organometallique. V. Reaction de Meerwein. III. Arylation de cetonnes et de leuers derives // Bull. Soc. Chim. France. 1976. N 5–6. P. 930–933.

ARYLSULFONYLATION OF THE 3-(4-DIMETHYLAMINOPHENYL)-1-PHENYLPROPENONE

E. Bila, M. Dzikovska, C. Kuleba

*Ivan Franko National University of Lviv,
Kyryla & Mefodiya Str., 6, 79005 Lviv, Ukraine
e-mail: ebila@txnet.com*

We investigated arylsulfonylation of the 3-(4-dimethylaminophenyl)-1-phenylpropenone with arenediazonium salts and SO₂. It was found that arylsulfonylation occurs in α -position to the oxo group through the formation of enol forms of 3-(4-dimethylaminophenyl)-1-phenylpropenone.

Key words: arylsulfone, arylsulfonylation, arenediazonium salts, benzylideneacetophenone, arenediazonium salts, cuprocatalytic reactions.

АРИЛСУЛЬФОНИЛИРОВАНИЕ 3-(4-ДИМЕТИЛАМИНОФЕНИЛ)-1-ФЕНИЛПРОПЕНОНА

Е. Біла, М. Дзіковська, Х. Кулеба

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Кирилла и Мефодия, 6, 79005 Львов, Украина
e-mail: ebila@txnet.com*

Исследовано купрокаталитическое взаимодействие 3-(4-диметиламинофенил)-1-фенилпропенона с солями арилдиазония и SO₂. Установлено, что реакция протекает как арилсульфонилирование в α -положение относительно оксогруппы через образование енольных форм 3-(4-диметиламинофенил)-1-фенилпропенона.

Ключевые слова: арилсульфоны, арилсульфонилирование, бензилиденацетофенон, соли арилдиазония, купрокатализ.

Стаття надійшла до редколегії 31.10.2012

Прийнята до друку 26.12.2012